

Автор

Кравчук Богдан Іванович,
вчитель історії

КЗ «Храпинська ЗОШ І-ІІ ступенів» Локницької сільської ради
Зарічненського району Рівненської області.

Урок історії рідного краю

Дата _____

Тема. Наш край – складова частина Київської Русі та Галицько-Волинської держави.

Мета: показати роль краю у житті Київської Русі та Галицько-Волинської держави, визначити походження назви «Погост Зарічне», познайомити з політикою київських князів стосовно нашого краю; розповісти про літописне місто Небль; розвивати вміння за текстом розповідати про історичного діяча.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань та вмінь.

Обладнання: портрети князів, роздавальний дидактичний матеріал.

Поняття: «погост», «Київська Русь», «князь», «князівство».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація знань учнів

1. Звідки ми дізнаємося про події старовини?
2. Які види історичних джерел ви знаєте?

III. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми, мети уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Політика київських князів стосовно нашого краю.

У ч и т е л ь. Сьогодні ми поговоримо про відоме вже вам письмове історичне джерело літопис «Повість минулих літ». Звідти ми черпаємо основні знання про *Київську Русь* — першу на нашій території державу із центром у Києві.

Формуємо просторові уміння

1. Які племена заселяли Київську Русь?
2. Які з цих племен жили на території нашого краю?

У ч и т е л ь.

Правили цією державою князі.

Князь — глава держави, влада якого передається у спадок.

Працюємо з текстом

884 року київський князь Олег підкорив деревлян, але після його смерті (912 року) вони вийшли з-під влади м. Києва. **914** року київський князь Ігор знову підкорив деревлян, у яких, однак, залишився свій князь. 942 року відбулися збройні сутички між військами київського князя й деревлянами, які прагнули

стати незалежними від Києва. Спроба князя Ігора 945 року провести повторний збір данини серед древлян привела до повстання древлян і загибелі князя. За легендою після смерті Ігора, древлянський князь Мал сватався до його дружини Ольги, але вона знищила сватів і повела дружину на Коростень. 946 року княгиня Ольга придушила повстання і ліквідувала древлянське князівство.

2. Погост Зарічне.

Це було панування великої княгині Ольги (945-964). На відміну від своїх попередників — Олега та Ігоря, княгиня Ольга не вела зовнішніх війн, її енергія і талант адміністратора яскраво проявились в активній дипломатії — як зовні, так і в середині країни.

За 20 років мирного управління вона перетворила величезну територію, на якій раніше не раз вибухали повстання проти центральної влади, на цілісну, добре впорядковану державу. «Ні Ігор, ні Олег не мали часу за війнами на внутрішні справи.

Ольга сама об'їхала всю державу. У санях або на звичайному возі проїхала сотні, тисячі кілометрів». Княгиня Ольга здійснила адміністративно-територіальну реформу, провела перепис населення, запровадила податкову систему (ввела справедливі податки замість безсистемного «полюддя» тогочасної форми «державного рекету», навела лад у сферах полювання і бортного бджільництва, як стратегічних галузей для експортного потенціалу держави.

Ольга закладала нові міста (Ольжичі, Псков, можливо, навіть Олевськ), села, погости. А тепер найцікавіше. До 60-х років минулого століття Зарічне мало дивну і давню назву Погост Зарічне.

У часи київських князів погост — за сучасною термінологією — адміністративно-господарський осередок, де призначені володарем Київської Русі люди, від його імені віддавали розпорядження, чинили суд, зосереджували данину тощо. Є й таке тлумачення: слово «погост» у давній Русі окреслювало місце тогочасної адміністративно-податкової влади, де нагромаджувались натуральні оброки, чисельні данини, зібрані князівськими тіунами, які були не тільки збирачами, але й суддями для місцевого люду. На великих погостах будували палати, церкви, постійні склади для данини і товарів. До таких належав Погост Зарічне. Саме тут зосереджувалась данина, зібрана з цілої місцевості над річкою Стир та її допливами.

Полісся у ті часи не було найвіддаленішим від центру князівської держави — Києва, бо його ріки, як Прип'ять з притоками, були головними артеріями життя і міграції людини. Адже з давніх-давен, ще до приручення коня і винайдення колеса та прокладення гужових шляхів, людина знала човен і водні дороги. Великі київські князі мали тут свої погости, через які зібрана в зимовий період

князівськими дружинниками данина, довгими караванами відправлялась цим водним сполученням за течією до Києва.

Сучасні історики говорять, що початок нового періоду реформи розпочався вже після шести років правління Великої княгині Ольги, тобто у 951 р. Тому є всі підстави стверджувати, що впродовж наступних одинадцяти років її правління був заснований Погост на Стиру, або Погост Зарічне. Погостів за князів київських було багато, але історична назва за минуле тисячоліття збереглась до 60-х років минулого століття тільки на Заріченському Поліссі.

Працюємо з поняттями

Погост — адміністративно-господарський осередок, де призначені князем люди, від його імені віддавали розпорядження, чинили суд, зосереджували данину тощо.

3. Літописне місто Небль.

В період Київської Русі на березі озера Нобель існувало літописне місто Небль. Воно згадане в літописі під 1262 роком. Укріплення часів Київської Русі займало підвищення в урочищі “Церковна гора” на південно-східному кінці села. Підвищення має округлу форму (розміри 75x75 м, висота над рівнем озера - 3-6,5 м).

Городище в с. Нобель є залишком поселення – міста, політико-адміністративного і торгово-економічного центру, пов’язаного, ймовірно, з існуванням Погоринської волості, вперше згаданої літописом під 1097 р. Її головним центром у кінці XI ст. було місто Дорогобуж (нині однойменне село в Гощанському районі Рівненської області).

Робота з текстом

Легенда-бувальщина про бій князя Василька, меншого брата князя Данила Галицького, при озері Нобель (1262 р.)

«Десь там, на півночі від Прип’яті, серед лісів і боліт жило плем’я ятвягів (ятвяги — литовське плем’я понад річкою Неманом, мали родовий устрій, були язичниками, вірували в давнього бога. У XIII ст. німецькі хрестоносці повністю знищили цей народ). А їхньому князю Скомунду хотілось стати найславетнішим і найбагатшим на Поліссі і в Литві. І пішли ятвяги війною на мирні села і городи своїх сусідів. Вимели до зернинки засіки, забрали всю худобу в Загородді (Загороддя - місцевість на північному заході від Пінська, урожайний і густо заселений край в XI-XII ст.), сплюндрували Пінськ. А Скомундові цього мало. Почув князь, що на Прип’яті є багатий Нобель і повів свої ватаги лісовими нетрями, через болота, пущі, на південь.

«Ні меч, ні стріла не бере нашого Скомунда, - нахвалялись нападники, - він чародій». Підійшли... А як глянули на величний Нобельський замок, то як згря вовків кинулися через перешийок на півострів. Одчинилися важкі брами замку,

вийшли назустріч їм хоробрі витязі і почалась люта січа. Нобельці стали муром, відбивали ворогів. І мусила піти згряя. Аж за Ясельду (річка, західна притока Припяті.) відступили.

І сказав тоді Скомунд: «То озеро порятувало Нобель. Узимку ми погостюємо у тому замку. Як тільки крига скує озеро та річки - рушимо».

Не чекали в Ноблі біди, але на вежах пильнували вартові-дозорці і вдень, і вночі. І ось засурмили тривогу, з лісу на лід «чорними клубками викотилось чужинське військо. Знов одчинились важкі брами фортеці і супроти нападників стали нобельські юнаки-звитязці. Бились довго, зчервоніла крига, і падали ятвяги як снопи. Та не витримав лід такого тягару, прогнувся - і все військо, як рубалось, так і пішло на дно. А Скомунд учепився за крижину, видряпався якось і щез у лісі. «Чародій», - повірив дехто. Та піймав його князь Василько і наказав йому голову відрубати і настромити на дубову палю. «І чародійство не допомогло», - говорять люди.

І досі в селі кажуть: «Як припасти вухом до берега озера, то можна почути, як десь у глибині вод звучать мечі...»

V. Узагальнення та підбиття підсумків уроку

1. Про яких історичних осіб — володарів Київської держави ви дізналися?
2. У якому столітті вони жили?
3. Розкажіть про князювання Ольги.

VI. Домашнє завдання

Опрацювати конспект